

ДО 75-річчя ОЛЕГА БОРИСОВИЧА БЛЮМА

О.Б. Блюм у своєму кабінеті в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України

20 жовтня 2012 р. виповнилося 75 років видатному українському вченому-біологу Олегу Борисовичу Блюму. Його наукові здобутки в таксономії, флористиці, екофізіології, хемо- і генотаксономії лишайників, а також у біоіндикації та моніторингу забруднення навколишнього середовища озonom і важкими металами добре відомі не лише в Україні, а й далеко за межами нашої держави.

Народився Олег Борисович у мальовничому селі Заріччя Ружинського району Житомирської області у родині вчителів. Після закінчення середньої школи у 1954 р. вступив до Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, який закінчив з відзнакою у 1959 р. Ще під час навчання в університеті Олег розпочав свій науковий шлях в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного під керівництвом член-кореспондента, професора, доктора біологічних наук А.М. Окснера на посаді старшого лаборанта. В 1961 р. його зараховано до аспірантури Інституту ботаніки, а в 1965 р. він успішно захистив кандидатську

дисертацію на тему «Водный режим мезо- и ксеротических групп лишайников как индикатор их экологических особенностей». Ця робота була новаторською не лише серед ліхенологів України або СРСР, а й у світі, про що свідчило включення Олега Борисовича в авторський колектив найбільш видатного на той час видання «The Lichens» (1973).

У 1968 р. О.Б. Блюма обрано заступником директора Інституту ботаніки з наукової роботи. В 1970 р. він отримав звання старшого наукового співробітника. У 1973–1985 рр. Олег Борисович завідував відділом альгології і ліхенології, який у 1985 р. реорганізовано у лабораторію ліхенології і бріології. З 1988 р. він працює завідувачем лабораторії біоіндикації та хемосистематики Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України.

За більш ніж 50 років плідної та натхненної наукової праці Олег Борисович зробив неоціненний внесок у розвиток флористики не лише України, а і колишнього Радянського Союзу, зокрема, Кавказу, Курильських островів, Далекого Сходу, Туркменістану. Як нові для СРСР він навів види *Umbilicaria esculenta* (Mioshi) Mink, *Clossodium japonicum* Zahlbr., *Graphis hunana* Zahlbr., *Leptogium teretiusculum* (Floerke) Arnold f. *circinans* Arnold та роди *Anthracothecium* Hampe, *Coccocarpia* Pers., узагальнив відомості щодо поширення представників родин *Peltigeraceae* та *Stictaceae* Далекого Сходу. О.Б. Блюм є одним з авторів багатотомного видання «Определитель лишайников СССР», зокрема він написав розділи про родини *Stictaceae* і *Gyalectaceae* (1975), описав вид *Aspicilia oxneriana* O.B. Blum з Туркменістану, запропонував кілька таксономічних комбінацій для представників родів *Sticta*, *Lobaria* та *Pseudocyphellaria*.

Лабораторія під керівництвом О.Б. Блюма є піонером у започаткуванні та розвитку популяційно-генетичних досліджень лишайників. У 1980-х роках він разом з Г.П. Кашеваровим одними із перших у світі застосували метод виділення та фракціонування полі-

О.Б. Блюм і Б. Годзик (професор Інституту ботаніки ім. В. Шафера Польської Академії наук у Кракові) перед головним корпусом Сільськогосподарського університету в Афінах. Вересень 2004 р.

пептидів лишайників. У 1986 р. вони провели перше молекулярно-генетичне вивчення представників родини Umbilicariaceae, зокрема на основі аналізу гомологів ДНК змогли довести відмінність роду *Lasallia* від видів роду *Umbilicaria*.

Міжнародне визнання отримали роботи Олега Борисовича в галузі біоіндикації та біомоніторингу забруднення навколишнього середовища важкими металами і тропосферним озonom. За підтримки колег зі Служби лісів Департаменту сільського господарства США (USDA Forist Service) він організував першу в Україні моніторингову станцію на території Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка, на базі якої, починаючи з 1995 р., проводиться тривалий інструментальний моніторинг забруднення атмосфери тропосферним озonom. Паралельно він виконує дослідження з активного та пасивного біомоніторингу забруднення тропосферним озonom у деяких урбанізованих і сільських районах

України, застосовуючи чутливі до озону рослини культурної та природної флори. Ці дослідження є піонерними для України. Незважаючи на значну увагу, яку вчені провідних країн світу приділяють вивченню фітотоксичного впливу приземного озону на сільськогосподарську і природну рослинність, на сьогодні мало відомо про концентрацію тропосферного озону на території нашої країни та його потенційну ушкоджуючу дію на рослинність і здоров'я населення. Тому ця частина наукової роботи Олега Борисовича та співробітників його лабораторії є вкрай важливою.

Добре відомі у світі наукові праці О.Б. Блюма, присвячені вивченню забруднення природних та урбанізованих екосистем важкими металами за допомогою мохів, лишайників і кори дерев. Він розробив новий підхід та методи кількісного біогеохімічного моніторингу забруднення повітря важкими металами в урбанізованих районах, а також новий методологічний підхід до відбору проб для картування атмосферних опадів важких металів на основі оригінальної класифікації ландшафтів.

Результати експериментальної роботи Олега Борисовича опубліковано у періодичних виданнях та монографіях міжнародного рівня, таких як «Environmental Pollution» (1997, 2002), «Acta Physiologiae Plantarum» (2011), «Journal of Hazardous Materials» (2007), «Journal of Toxicology» (2011), «Ekologia» (2000), «Science of the Total Environment» (2007), «Strategies to Enhance Environmental Security in Transition Countries» (2007), «Urban Air Pollution, Bioindication and Environmental Awareness» (2004), «Effects of Air Pollution on Forest Health and Biodiversity in Forests of the Carpathian Mountains» (2002), «Ecotoxicology: Ecological Risk Assessment and Multiple Stressors» (2006), «Acta Physiologia Plantarum» (2011).

Вражає натхнення та завзятість ювіляра, який у складні часи перебудови продовжував працювати і сприяти розвитку та прогресу вітчизняної науки, виводячи її на світовий рівень. Міцного здоров'я і довгих років життя Вам, Олег Борисович, підкорення нових горизонтів.

О.В. Надеїна, Н.П. Дідик,
С.Я. Кондратюк, Г.П. Кашеваров